

ÚVOD DO BIBLE – PROLEGOMENA

1 VÝROKY O BIBLI

- Jeroným (347-420): „Ten, kdo nezná Písmo, nezná Krista.“
- Augustin (354- 430): „V modlitbě promlouváme s Bohem, ale v Písmu se Bůh obrací k nám.“
- Řehoř Veliký (asi 540 - 604): „V Božím slově poznáváme Boží srdce.“
- František z Assisi (1181-1226): „Číst Písmo svaté znamená jít si pro radu k Ježíši Kristu.“
- William Shakespeare (1564-1616): „Aby dosáhl svého cíle, cituje z Bible i sám ďábel.“
- Blaise Pascal (1623-1662): „Písmo svaté má dostatek míst, aby potěšilo v každé situaci a aby v každé situaci nahnalo strach.“
- Søren Kierkegaard (1813-1855): „Bible tu není proto, abychom ji kritizovali, nýbrž proto, aby ona kritizovala nás.“
- Mark Twain (1835-1910): „Většina lidí má těžkosti s místy v Bibli, kterým nerozumějí. Já sám za sebe musím přiznat, že mě zneklidňují právě ta místa v Bibli, kterým rozumím.“

2 ČÍM SE ZABÝVÁ „ÚVOD DO BIBLE – PÍSMÁ SVATÉHO“?

Všeobecný úvod do Písma svatého pojednává o obecných otázkách týkajících se Písma svatého jako celku (kánon, vznik a dějiny textu, inspirace). Dnes se z praktických důvodů do introdukcí zahrnují i otázky jiné, jako např. historické a náboženské pozadí starozákonní a novozákonní doby, metody výkladu apod.

Zvláštní úvod do Písma svatého se zabývá problematikou jednotlivých knih: vznik jednotlivých knih (autor, adresáti, doba a místo napsání, příčina a účel), literární a teologický charakter, použité prameny, celistvost.

Metoda tohoto oboru je *historicko-kritická*, ne dogmatická nebo spekulativní.

Proč nutný úvod? Bible pochází z jiné doby a jiné kultury, může proto být málo srozumitelnou; Pomocné vědy: historie, archeologie, religionistika, zeměpis, filologie, hermeneutika.

3 CO JE BIBLE?

- Bible - odvozeno od řeckého *biblion* (τὸ βιβλίον) = kniha, papyrový svitek → *biblia* (τὰ βιβλία) = knihy, papyrové svitky; tento kmen slova pochází z výrazu *biblou* (ἡ βίβλου) nebo *byblos* (ἡ βύβλος), který znamená „rostlina papyru; lýko papyru“. Takto se jmenovalo rovněž fénické přístavní město Byblos, které sloužilo jako překladiště lýka papyru, materiálu k výrobě papyrových svitků. Výraz *biblia* přešel do latiny jako podstatné jméno jednotného čísla ženského rodu.
- Bible – pro křesťany a židy (SZ) = kniha/knihy obsahující Boží zjevení
- Dle dogmatické konstituce II. vatikánského koncilu *Dei verbum*: „Písmo svaté je Boží řeč, písemně zaznamenaná z vnuknutí Ducha svatého.“ (DV 9).
- Písmo svaté (Písma) je biblický pojem pro označení celku či části SZ:
 - písmo – *grafē* (ἡ γραφή): např. Mk 12,10; Lk 4,21; Jan 2,22; 7,38.42; Sk 1,16; 8,32.35; Řím 4,3; Gal 3,8; 1Tm 5,18; písma – *grafai* (αἱ γραφαί): např. Mk 14,49; Lk 24,27.32.45; Jan 5,39; svatá písma – *grafai hagai* (γραφαί ἁγίαί): Řím 1,2.
 - písma – *grammata* (τὰ γράμματα /jed. č. - τὸ γράμμα - lístek, dopis, písmeno, litera – srov. 2 Kor 3,6): Jan 5,47; 2 Tim 3,15.
 - “je psáno” – *gegraptai* (γέγραπται): např. Mt 4,6.7.10; Mk 9,12; Lk 4,4.8.10.
- Velmi často se setkáváme s názvem „zákon“ - Starý a Nový zákon (SZ - NZ). Označení zavedli křesťané. Spíše bychom měli užívat slova úmluva, překlad hebrejského slova *b'rit* (ברית). Tyto knihy jsou tedy zápisem smlouvy mezi Bohem a lidem.

4 TANACH: PÍSMO SVATÉ ŽIDŮ

Tanach je akronym, kterým se v židovství označují posvátné spisy. Tento akronym užívá počátečních písmen názvů jednotlivých sbírek těchto spisů: *Tóra* „Zákon“, *Nevím* „Proroci“, *Ketuvím* „Spisy“. *Tanach* bývá někdy označován také jako *mikra*, tj. „čtení“.

Počet knih v Tanachu: Podle dnešního počítání obsahuje Tanach 39 knih. Josephus Flavius (*Contra Apionem* 1,38-42) jich počítal 22. Kniha 4 Ezdráš 14,45 jich uvádí 24. Počet 24 je dosažen tím způsobem, že knihy 1/2 Sam, 1/2 Král, Ezd/Neh, dvanáct „malých“ proroků jsou počítány za jednu knihu. Redukce čísla na 22 je získána tím, že Sd a Rt, a stejně tak i Jer a Pláč jsou spojeny dohromady. Tyto počty zdůrazňují ideu úplné dokonalosti: číslo 22 vyjadřuje počet písmen hebrejské abecedy, 24 je násobek 12 měsíců, respektive 12 kmenů Izraele.

4.1 *Tóra* „Zákon“

Tóra (v různých variantách) - hebrejský název, který znamená zákon, nauka, směrnice, tedy vyjadřuje spíše obsah (v řečtině: *nomos*). Pentateuch - řecké označení ze LXX znamená pět pouzder, sg. charakterizuje pět knih jako jednu, vyjadřuje spíše vnější vzhled. Názvy jednotlivých knih - v hebrejštině podle počátečních slov, v řečtině resp. latině podle obsahu.

- První kniha Mojžíšova – Genesis: Hebrejský název *Berešit*, tj. „Na počátku“, i řecký titul *Genesis*, tj. „Zrod“, poukazují na prvopočátky světa, lidstva a Izraele, kterých se kniha týká.
- Druhá kniha Mojžíšova – Exodus: Hebrejský titul *Šemôt*, „Jména“ (podle Ex 1,1), řecký *Exodos*, „Vyjítí“ (podle hlavní události, o níž kniha vypráví).
- Třetí kniha Mojžíšova – Leviticus: Hebrejský název *Wayyiqra*, „A zavolal“, představuje první slovo knihy, řecký název *Leuitikon* vyjadřuje obsahové zaměření na činnost kněží z kmene Levi.
- Čtvrtá kniha Mojžíšova – Numeri: Hebrejský název *Bemidbar*, „Na poušti“, pochází od 4. slova 1. verše a vystihuje prostředí, do něhož je zasazen děj; LXX nazývá knihu podle sčítání lidu (kap. 1-4; 26) a podle uváděného počtu obětí (kap. 7; 15; 28-29) *Arithmoi*, „Počty“ (obdobně Vulgáta: *Numeri*).
- Pátá kniha Mojžíšova – Deuteronomium: hebrejský název je převzat z počátečních slov *Elle haddevarim*, „Toto jsou slova“; řecký výraz *Deuteronomion*, „Druhý zákon“, vychází z mylného překladu slov *mišne hattôra hazzôt* (Dt 17,18) v LXX (místo správného: „kopie tohoto zákona“); přesto má v sobě řecký titul kus pravdy, protože v Dt nejde o pouhé opakování zákona prvního, nýbrž o zákon svébytné povahy.

Epilog: Dtn 34,10-12: „Nikdy však již v Izraeli nepovstal prorok jako Mojžíš, jemuž by se dal Hospodin poznat tváří v tvář, se všemi znameními a zázraky, jež ho poslal Hospodin konat v egyptské zemi na faraónovi a všech jeho služebnících i celé jeho zemi, i se všemi skutky pevné ruky, se vším, co vzbuzovalo velikou bázeň, co konal Mojžíš před zraky celého Izraele.“

- Mojžíšova *Tóra* je nepřekonatelným a věčně platným zjevením a příkazem k životu.
- Všichni „proroci“ jsou sice Mojžíšovi podřízeni, ale zároveň jako vykladači (Mojžíšova) *Zákona* mají za hlavní úkol jej potvrzovat.
- Exodus nabývá nesrovnatelnou důležitost a tak se stává základní událostí, z které se odvíjí další dějiny

4.2 *Nevím* „Proroci“

Hebrejský kánon dělí *Proroky* (*Nevím*) na *dřívější* (*rišoním*) a *pozdější* (*acharóním*). Toto rozdělení je doloženo od 8. století po Kr. Celá sbírka Proroků přitom představuje „komentář“ a aktualizaci *Tóry*. V hebrejských kodexech *Písma* jsou Proroci řazeni za *Tórou*. Úkolem Proroků je připomínat *Zákon* a vybízet k dodržování smlouvy (srov. vybidnutí na začátku a na konci sbírky Proroků: Joz 1,7-8 a Mal 3,22).

Dřívější proroci

Jedná se o knihy Jozue, Soudců, 1-2 Samuel, 1-2 Královská. Proč jsou tyto knihy považovány za proroky?

- Podle tradice Talmudu byly sepsány proroky: Jozue, který byl chápán jako nástupce Mojžíše, prorok a zprostředkovatel Božího slova (srov. Sir 46,1), sepsal knihu Jozue; Sd a Sam podle tradice sepsal Samuel, Král zase Jeremiáš.
- Vystupují v nich proroci: Nátan (srov. 2 Sam 7,4 atd.), Eliáš (srov. 1 Král 17-22), Elizeus (2 Král 2-8), Izaiáš (srov. 2 Král 18-20) aj.
- Teologický důvod: dějiny se naplňují podle výroků proroků (srov. 2 Sam 7,13 a 1 Král 8,20)

Pozdější proroci

- Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel (tři velcí proroci; analogie: tři praotcové Izraele: Abrahám, Izák, Jakub)
- Ozeáš, Joel, Ámos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Ageus, Zachariáš, Malachiáš (dvanáct „malých proroků“; analogie: dvanáct Jakubových synů)

Epilog: Mal 3,20-24: „Pamatujte na Zákon mého služebníka Mojžíše, jemuž jsem vydal na Chorebu pro celého Izraele nařízení a práva. Hle, posílám k vám proroka Eliáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný. On obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům, abych při svém příchodu nestihl zemi klatbou.“

- Četba „proroků“ stojí ve službě vzpomínek na Mojžíšův zákon; podle kanonického chápání je proroctví aktualizováním Tóry, která je vzpomínána jako dar spásy.
- Mojžíšův zákon je Hospodinova - Tora, kterou přikázal sám Hospodin.
- Tato Tóra je shrnuta v Deuteronomiu, nač poukazuje výraz „nařízení a práva“, který ohraničuje obě dvě hlavní části knihy Deuteronomium: kapitoly 5-11 a 12-26 (srov. 5,1; 11,32; 12,1;26,16).
- Eliáš je prototypem proroků, je Mojžíšovým „žákem“ par excellence, poněvadž podle 1 Král 19,1-18 slyšel Hospodina na hoře Choreb (ale neviděl ho jako Mojžíš, srov. Ex 19-34). Protože podle 2 Král 2,1-11 Eliáš nezemřel, ale byl unesen na ohnivém voze do nebe, může se opět vrátit, aby z Izraele vytvořil rodinné společenství žijící podle Tóry, o kterém sní Dt 6,4-9.

4.3 Ketúvím „Spisy“

- Žalmy, Job, Přísloví (V seznamu kánonu babylonského talmudu se nachází kniha Rút na prvním místě před Žalmy. Kniha Rút totiž přináší genealogii básníka Davida, skladatele Žalmů.)
- Rút, Píseň písní, Kazatel, Pláč, Ester (Těchto pět knih je označováno od 6. stol. po Kr. jako „sváteční svitky“ [heb. *megillót*];
 - Rút = slavnost týdnů, letnice;
 - Pís = pesach, velikonoce;
 - Kaz = slavnost stánků,
 - Pláč = smuteční slavnost na paměť zboření chrámu;
 - Ester = svátky purim)
- Daniel, Ezdráš, Nehemiáš, 1-2 Kronik
 - V jednom seznamu kanonických knih z 11. století po Kr. se nachází 1-2 Kronik na začátku *Ketúvím*, aby se tato část připodobnila Pentateuchu (*Tóra*) a aby taktéž začala událostí Adama (srov. 1 Kron 1,1).

Epilog: 2 Kron 36,22-23: „V prvním roce vlády Kýra, krále perského, se splnilo slovo Hospodinovo, které mluvil ústy Jeremiáše. Hospodin vzbudil ducha perského krále Kýra, že dal po celém svém království rozhlásit a také zapsat: Toto praví Kýros, král perský: Hospodin, Bůh nebes, mi dal všechna království země. Pověřil mě, abych mu vybudoval dům v Jeruzalémě, který je v Judsku. Kdokoli z vás, ze všeho lidu - Hospodin, jeho Bůh, buď s ním - se může vydat na cestu.“

- Skutečnost, že Tanach končí knihami Ezdráš - Nehemiáš - 1-2 Kronik a ne ve sledu 1-2 Kronik - Ezdráš - Nehemiáš, jak by to odpovídalo chronologické perspektivě (viz pořadí knih SZ u

křesťanů), je překvapující a poukazuje tak na úmyslné programové ukončení, které chce zprostředkovat v 1. století po Kr. po zničení jeruzalémského chrámu Římany v roce 70. po Kr. se zřetelem na zesilující římský útlak Židů v Izraeli poselství naděje:

- Izrael si má být pevně vědom toho, že už jednou se Boží lid nacházel v katastrofické bídě a že přes všechny rezignace a pochyby všechno vždy zázračně dobře dopadlo - protože Hospodin zůstal věrný a protože je dokonce i Pánem světa, který ho sice nepřijímá za svého Boha, avšak nemůže mu zabránit naplnit jeho plán dějin spásy.
- Základem naděje Izraele je „věčná“ smlouva Boha se svým lidem: „Kdo patří k jeho lidu - s tím bude Hospodin jeho Bůh (srov. zvláště Lv 26,44).
- Konec formulace „může se vydat na cestu“ používá starobylé sloveso עלה „vystoupit nahoru“, které bylo spojeno s událostí východu z Egypta. Bůh chce dokázat Izraeli, že On je Bohem osvobození. A zároveň je zde potvrzeno, že „Jeruzalém“ a „země“ jsou Hospodinovy dary spásy svému lidu.

5 STRUKTURA BIBLE KŘESŤANŮ

Zatímco Písmo svaté židů (*Tanach*) se dělí na tři části (Zákon, Proroci, Spisy), křesťanský Starý zákon (První smlouva) se rozděluje na čtyři části (Pentateuch, historické knihy, naučné knihy, prorocké knihy). Tato úprava struktury má své teologické opodstatnění. Nový zákon se totiž člení též na čtyři části a se Starým zákonem vytváří paralelní strukturu:

I.	základ	Tora – Pentateuch	evangelia
II.	minulost	historické knihy	Skutky apoštolů
III.	přítomnost	naučné knihy	listy apoštolů
IV.	budoucnost	prorocké knihy	Zjevení Janovo

Všechny změny ve struktuře kánonu Tanachu ukazují na základní myšlenku nového sledu jednotlivých knih: Na začátku, jako v Tanachu se nachází Tora, tzn. vyprávění o „původním zjevení Boha Izraeli na Sinaji“. Potom následují tři bloky „dějiny Izraele v zemi“ - „životní moudrost“ - „proroctví“ podle historicko-teologického schématu od minulosti přes přítomnost k budoucnosti.

5.1 Starý zákon

(v kurzívě jsou uvedeny deuterokanonické knihy)

a) *Pět knih Mojžíšových*

	ČLP	ČEP
1. První kniha Mojžíšova – Genesis	Gn	Gn
2. Druhá kniha Mojžíšova – Exodus	Ex	Ex
3. Třetí kniha Mojžíšova – Leviticus	Lv	Lv
4. Čtvrtá kniha Mojžíšova – Numeri	Nm	Nu
5. Pátá kniha Mojžíšova – Deuteronomium	Dt	Dt

b) *Historické knihy*

1. Kniha Jozue	Joz	Joz
2. Kniha Soudců	Sd	Sd
3. Kniha Rút	Rt	Rt
4. První kniha Samuelova	1 Sam	1 S
5. Druhá kniha Samuelova	2 Sam	2 S
6. První kniha Královská	1 Král	1 Kr
7. Druhá kniha Královská	2 Král	2 Kr
8. První kniha Kronik (Paralipomenon/Letopisů)	1 Kron	1 Pa
9. Druhá kniha Kronik (Paralipomenon/Letopisů)	2 Kron	2 Pa
10. Kniha Ezdrášova	Ezd	Ezd
11. Kniha Nehemiášova / Nehemjáš	Neh	Neh

12. <i>Kniha Tobiáš / Tóbit - Tóbijáš</i>	<i>Tob</i>	<i>Tób</i>
13. <i>Kniha Judit / Júdit</i>	<i>Jud</i>	<i>Júd</i>
14. <i>Kniha Ester</i>	<i>Est</i>	<i>Est</i>
15. <i>První kniha Makabejská</i>	<i>1 Mak</i>	<i>1 Mak</i>
16. <i>Druhá kniha Makabejská</i>	<i>2 Mak</i>	<i>2 Mak</i>

c) *Naučné knihy*

1. <i>Kniha Job / Jób</i>	<i>Job</i>	<i>Jb</i>
2. <i>Kniha Žalmů</i>	<i>Žl</i>	<i>Ž</i>
3. <i>Kniha Přísloví</i>	<i>Př</i>	<i>Př</i>
4. <i>Kniha Kazatel</i>	<i>Kaz</i>	<i>Kaz</i>
5. <i>Píseň písní</i>	<i>Pís</i>	<i>Pís</i>
6. <i>Kniha Moudrosti</i>	<i>Mdr</i>	<i>Mdr</i>
7. <i>Kniha Sirachovcova</i>	<i>Sir</i>	<i>Sír</i>

d) *Prorocké knihy*

1. <i>Kniha proroka Izaiáše / Izajáš</i>	<i>Iz</i>	<i>Iz</i>
2. <i>Kniha proroka Jeremiáše / Jeremjáš</i>	<i>Jer</i>	<i>Jr</i>
3. <i>Kniha Žalozpěvů / Pláč</i>	<i>Pláč</i>	<i>Pl</i>
4. <i>Kniha proroka Barucha / Báruk (a List Jeremjášův)</i>	<i>Bar</i>	<i>Bár</i>
5. <i>Kniha proroka Ezechiela</i>	<i>Ez</i>	<i>Ez</i>
6. <i>Kniha proroka Daniela</i>	<i>Dan</i>	<i>Da</i>
7. <i>Kniha proroka Ozeáše</i>	<i>Oz</i>	<i>Oz</i>
8. <i>Kniha proroka Joela / Jóel</i>	<i>Jl</i>	<i>Jl</i>
9. <i>Kniha proroka Amosa / Ámos</i>	<i>Am</i>	<i>Am</i>
10. <i>Kniha proroka Abdiáše / Abdijáš</i>	<i>Abd</i>	<i>Abd</i>
11. <i>Kniha proroka Jonáše / Jonáš</i>	<i>Jon</i>	<i>Jon</i>
12. <i>Kniha proroka Micheáše / Micheáš</i>	<i>Mich</i>	<i>Mi</i>
13. <i>Kniha proroka Nahuma / Nahum</i>	<i>Nah</i>	<i>Na</i>
14. <i>Kniha proroka Habakuka / Abakuk</i>	<i>Hab</i>	<i>Abk</i>
15. <i>Kniha proroka Sofoniáše / Sofonjáš</i>	<i>Sof</i>	<i>Sf</i>
16. <i>Kniha proroka Agea / Ageus</i>	<i>Ag</i>	<i>Ag</i>
17. <i>Kniha proroka Zachariáše / Zacharjáš</i>	<i>Zach</i>	<i>Za</i>
18. <i>Kniha proroka Malachiáše / Malachiáš</i>	<i>Mal</i>	<i>Mal</i>

5.2 Nový zákon

Název druhé části naší Bible „Nový zákon“ pochází z latinského názvu *Novum Testamentum*, který má svůj původ v řeckém výrazu *kainē diathēkē* (καινή διαθήκη). Řecký výraz *diathēké* (hebrejsky *b^erit*) znamená a) v profánní řečtině: smlouva zvláštního druhu - závěť, poslední vůle; b) v biblickém pojetí: zvláštní Boží jednání s člověkem a vztah k němu (není to rovnocenná smlouva, předpokladem je Boží iniciativa).

V Novém zákoně výraz *καινή διαθήκη* označuje nový řád spásy založený Ježíšem Kristem, který nahradil starozákonní smlouvu (srov. 1 Kor 11,25; 2 Kor 3,6; Gal 4,24; Žid 8,8; 9,15). Od konce 2. století je doloženo označení *Nový zákon* pro tuto sbírku prvokřesťanské literatury, zatímco spisy přebrané křesťany z židovské synagogy byly nazvány „Starý zákon“ *palaiā diathēkē* (παλαιὰ διαθήκη). Čeština užívá výrazu „Nový zákon“, který je značně ojedinělý vůči ostatním jazykům. Zde je třeba vzít v úvahu historicky širší význam slova „zákon“ (ve staročeštině vyjadřoval též „řád duchovní, řeholi, klášter“).

a) *Evangelia*

Evangelium tvoří skutečný a vlastní literární druh, formu písemného uspořádání, ke kterému neexistují paralely z předkřesťanské doby. Samotný řecký výraz *euangelion* (εὐαγγέλιον) „dobrá zpráva, dobrá zvěst“ zahrnuje základní charakteristiku, která tento literární druh definuje. Evangelní

zvěst se snaží informovat o historických událostech a vyučování Ježíše z Nazareta, který je nespornou vůdčí osobností tohoto vyprávění. Evangelia nicméně nejsou nějakou historickou příručkou a ani se nejedná o nějaký zápis činů a výroků či archivní dokument. Evangelisté osvětlují historické údaje (z kterých mimo jiné činí výběr) ve světle víry velikonočních událostí. Z toho důvodu je na jednu stranu možné provést bádání o historickém Ježíši, jenž je přítomný v evangeliích, na druhou stranu evangelní svědectví si klade za cíl, aby čtenář evangelia porozuměl tajemství Krista, Božího Syna a dospěl tak k víře (Jan 20,31). Historie a víra, události a interpretace se velmi úzce navzájem proplétají. Každý evangelista je svědkem víry církve. Ve svém evangeliu dává najevo svůj osobní přístup k osobě Krista.

První tři evangelia (Matoušovo, Markovo a Lukášovo) se nazývají „synoptická evangelia“. Řecký výraz *synopsis* (σύνοψις) lze chápat ve smyslu „pohled dohromady, přehled“. Tato synoptická evangelia jsou si podobná obsahem, strukturálním uspořádáním látky a rovněž konkrétními paralelními formulacemi. Tyto shodnosti a podobnosti poukazují na společné prameny těchto evangelií a jejich vzájemné závislosti. Jejich vzájemná rozdílnost je vysvětlována jak rozličností osobností evangelistů, tak rozdílností situací a problémů komunit, kterým byla adresována tato evangelia.

Janovo evangelium, které je obecně považováno za nejmladší ze všech čtyřech kanonických evangelií, se odlišuje od ostatních třech evangelií nejen v chronologickém a geografickém schématu, avšak rovněž v literárním a teologickém charakteru.

b) Skutky apoštolů

Kniha Skutky apoštolů se zřetelně představuje jako pokračování Lukášova evangelia (věnování Teofilovi: Lk 1,3; Sk 1,1; Lk končí, zatímco Sk začínají posledními slovy vzkříšeného Krista adresovanými učedníkům a nanebevstoupením – Lk 24,47-53; Sk 1,3-11). Slova Vzkříšeného v Sk 1 uvádí ve známost jak obsah, tak rovněž strukturu této knihy: Skutky líčí šíření evangelia jako dílo ukřižovaného, vzkříšeného, po pravici Boží vyvýšeného a v Duchu svatém znovu přítomného Krista, který si z okruhu učedníků vytváří nový Boží lid, církev. Skutky apoštolů představují toto dílo jako cestu, která vede z Jeruzaléma přes Judsko a Samařsko „až na konec země“ (Sk 1,8).

c) Listy apoštolů (21 listů)

Corpus Paulinum (14 listů): Jedná se o listy, které obsahují Pavlovo jméno jako adresáta, nebo - jako je tomu u listu Židům, vykazují vztah k Pavlovi. Nynější sbírka Pavlových listů je však neúplná, protože některé listy se ztratily (srov. 1 Kor 5,9; 2 Kor 2,3-4; Kol 3,16-17). V NZ jsou tyto listy řazeny podle rozsahu. Nejdelší jsou v čele. List Židům je řazen jako poslední, protože nepochází od samotného Pavla, nicméně jeho autor je zřetelně ovlivněn pavlovským myšlením. V dnešní době drtivá většina exegetů uvádí list Židům odděleně od Pavlových listů. S apoštolem Pavlem se tedy v dnešní době pojí 13 novozákonních listů. Tyto listy lze rozdělit dvojím způsobem:

- Rozdělení klasické
 - velké listy, napsané během apoštolského působení apoštola (Řím, 1-2 Kor, Gal a 1-2 Sol);
 - listy napsané z vězení (Flp, Kol, Flm a Ef);
 - pastorální listy (1-2 Tim a Tit).
- Rozdělení dle autenticity autorství (jedná se o všeobecné přesvědčení)
 - apoštol Pavel je autorem sedmi listů Nového zákona (jedná se o nesporné Pavlovy listy, tzn. protopavlovské): Řím, 1 a 2 Kor, Gal, 1 Sol, Flp, Flm.
 - U ostatních šesti listů s Pavlovým jménem v preskriptu je jeho autorství sporné (jedná se o tzv. deuteropavlovské listy): Kol, Ef, 2 Sol, 1 a 2 Tim, Tit.

Katolické epištoly (7 listů): List Jakubův, Judův, dva Petrovy listy a tři Janovy listy jsou od doby Eusebia (*HE*, 2,23,24n; 6,14,1) označovány jako katolické listy, neboť jsou adresovány všem křesťanům *hē katholikē ekklesia* (ἡ καθολικὴ ἐκκλησία).

Výraz „katolický“ v označení těchto listů znamená „obecný“ tzn. „určený pro všeobecnou církev“. Pokud jde o 2-3 Jan, toto označení se nehodí, neboť jejich adresát je jasně vymezen. Na

druhé straně 1 Jan nemá žádný preskript (dopisní úvod), nezmiňuje tedy žádného adresáta, který by byl nějakým způsobem vymezen nebo omezen. Listy Jak, Jud a 2 Petr jmenují adresáta se zcela obecnými výrazy, což budí zdání, jakoby byly určeny pro celou církev. List 1 Petr se obrací na sice přesně vymezeného adresáta, avšak jedná se o velmi široký čtenářský okruh. Nejstarší doklad použití výrazu *katholikē epistolē* (καθολικὴ ἐπιστολή) nalezneme u antimontanisty Apollonia kolem roku 197 po Kr. (EUSEBIUS, *HE*, 5,18,5) zřejmě v souvislosti s 1 Jan. Na Západě se katolické listy označovaly dříve „*epistolae canonicae*“, tj. listy, které na rozdíl od ostatních spisů (např. List Barnabášův) náležely k církevnímu kánonu a z toho důvodu se domáhaly autority. Katolické listy jsou na rozdíl od *Corpus Paulinum* již od 2. století označovány ne podle adresátů, ale podle jména autora.

d) Janovo zjevení

Janovo Zjevení se obvykle uvádí jako příklad jediné kanonické apokalyptické knihy Nového zákona (U. B. Miller). V dnešní době však v některých komentářích (J. Roloff; H. Giesen) je tato kniha pokládána za prorockou. Zj se tak skutečně samo chápe (1,3; 22,7.10.18n). Autor se počítá ke křesťanským prorokům (22,9). V textu Zj ovšem není možné přehlédnout mnohé prvky typické pro apokalyptickou literaturu. Na druhé straně však Zj chybí některé typické znaky pro apokalyptickou literaturu (např. anonymita autora). Odlišnost a jedinečnost Janovy Apokalypsy zůstává zjevná. Je zřejmé, že autor Zj měl skutečná vidění, která vyjádřil pomocí literárních prostředků své doby. Zj je knihou útěchy, která je určena křesťanům v nouzi, v hrozícím nebezpečí a pronásledování. Zvěstuje, že dějiny má pevně v rukou Bůh.

5.3 Paralelní uspořádání SZ a NZ

Pět knih Mojžíšových /Pentateuch, Tora/ (Gn – Dt) vypráví o původním zjevení Boha Izraeli na Sinaji, které má dvě ohniska: „přikázání milovat Boha“ (Dt 6,5) a „přikázání bliženecké lásky“ (Lv 19,18). Tyto dvě přikázání uchovávají svou platnost a důležitost i v evangelní zvěsti (srov. Mk 12,28-34). Skutečnost, že Desatero (srov. Ex 20; Dt 5), jako ohlášení Božího práva a lidského práva, bylo dáno na sinajské poušti před vstupem Izraele do Zaslíbené země, vykládá sama židovská tradice tak, že toto Desatero není dáno pouze pro Izrael, nýbrž že je životním zákonem pro všechny národy (srov. Mekilta). K životu podle Tory dané na Sinaji chtějí dovést navazující části SZ. V *evangelní zvěsti* (Mt – Jan) ohlašované Ježíšem Kristem dochází Boží vůle zjevená ve Starém zákoně svého cíle a naplnění.

Historické knihy SZ (Joz – 2 Mak) ukazují na příkladu Izraele, jak to vypadá se společenstvím, které se snaží žít podle Zákona, jenž byl dán na Sinaji. Novozákonní historická kniha *Skutků apoštolů* pak vypovídá o životě prvotní církve, o těch, kteří s vírou přijali evangelní poselství a snaží se je uskutečňovat ve svém životě.

Naučné knihy SZ (Job – Sir) jsou pozváním k hledání pravé, životodárné a spásonosné moudrosti s postojem modlitby v meditaci Božího zákona – Tory. *Novozákonní listy* (Řím – Jud) nejen předkládají teologické úvahy poselství o Ježíšově smrti a zmrtvýchvstání, ale též vybízí ke křesťanství, které se uskutečňuje činem.

Prorocké knihy (Iz – Mal) předkládají vizi o dokonání světa a dějin, když budou národy putovat k Siónu, aby se tam učily Hospodinův zákon pokoje (Iz 2,1-5 je kanonickým programovým textem na začátku IV. části). *Zjevení Janovo*, které je jedinou novozákonní prorockou knihou, pomocí množství obrazů vyjadřuje základní myšlenku, že Bůh je Pánem dějin.

5.4 Teologický rámec Bible křesťanů

První a poslední kniha Gn a Zj tvoří universálně-dějinný rámec, jenž je vyjádřen charakteristickými výrazy, které jsou společné oběma textům:

- Gn 1-3: Na počátku stvořil Bůh *nebe a zemi*. Země byla pustá a prázdná, nad propastnou tůňí byla tma a nad vodami se vznášel duch Boží. I řekl Bůh: „Buď *světlo!*“ A bylo *světlo*. Viděl Bůh, že světlo je dobré. Bůh oddělil světlo od tmy. Bůh nazval světlo dnem a tmu nazval *nocí*. Byl večer a bylo jitro,

den...Hospodin Bůh dal vyrůst ze země *všemu stromovi* žádoucímu na pohled, s plody dobrými k jídlu, uprostřed zahrady pak *stromu života* a stromu poznání dobrého a zlého. Z Edenu vychází řeka, aby napájela zahradu. Odtud dál se rozděluje ve čtyři hlavní toky... Člověka zapudil. Východně od zahrady v Edenu usadil cheruby s míhajícími se plamenným mečem, *aby střežili cestu ke stromu života*.

- Zj 21-22: A viděl jsem nové *nebe* a novou *zemi*... Ten, který seděl na trůnu, řekl: „Hle, všechno tvořím nové... Já jsem alfa i Omega, počátek i konec. A ukázal mi *řeku* živé vody, čirou jako křišťál, která *vyvěrala* u trůnu Božího a Beránkova. Uprostřed města na náměstí, z obou stran řeky byly *stromy života*...*Noci* tam už nebude a nebudou potřebovat *světlo* lampy ani *světlo slunce*, neboť Pán Bůh bude jejich *světlem* a budou s ním kralovat na věky věků... Blaze těm, kdo si vyprali roucha, a tak mají přístup ke *stromu života* i *do bran města*.

Skutečnost, že vyvrcholení světových dějin, které mají svůj počátek v Izraeli a rozhodující okamžik v osobě Ježíše Krista, je rozšířením Božích dějin na celý svět, je zdůrazněna v Zj 21-22 pomocí mnohých motivů z historie exodu (srov. Zj 21,3 zvláště v Ex 6,7; 29,45n; Lv 26,44n).

5.5 Teologické propojení Starého a Nového zákona

- *Pamatujte na zákon mého služebníka Mojžíše, jemuž jsem vydal na Chorébu pro celého Izraele nařízení a práva. Hle, posílám k vám proroka Eliáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný. On obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům, abych při mém příchodu nestihl zemi klatbou.* (Mal 3,22-24)

Tento závěrečný text První smlouvy tvoří přechod k Novému zákonu. Je citován v Novém zákonu mnohokrát (srov. Mt 17,10-13; Mk 9,11n; Lk 1,17), aby dal najevo, že Jan Křtitel je zaslíbeným Eliášem (Mal 3,23) pro konec časů. Prostřednictvím Jana Křtitele jako Eliáše z Mal 3,23 je úzce sepnut Nový zákon, jehož poselstvím je Mesiáš – Ježíš Kristus, s První smlouvou, Starým zákonem. Na jedné straně je tak Nový zákon kanonicky legitimován, a na druhé straně má První smlouva za úkol poskytnout vysvětlení pro novou spásonosnou iniciativu Boha Izraele v jeho Synu Ježíši jako měřítku Zákona.

6 OTÁZKY

1. Čím se zabývá Všeobecný úvod do Písma svatého a čím Zvláštní úvod do Písma svatého?
2. Co je to Bible (vysvětlete pojem; k čemu se vztahuje)?
3. Popište rozdělení Bible židů (hlavní části; problematika počtu knih).
4. Jak se dělí „Proroci“ (vyjmenujte tyto knihy)? Proč jsou knihy Jozue, Soudců, 1-2 Samuel, 1-2 Královská považovány za proroky?
5. Které jsou tzv. „sváteční svitky“? Se kterými svátky se jednotlivé tyto svitky pojí?
6. Kterou knihou (textem) končí Bible židů a proč?
7. Popište základní rozdělení Bible křesťanů. Jaký je její teologický rámec a teologické propojení Starého a Nového zákona?
8. Vysvětlete výrazy „Nový zákon“, „evangelium“ a „synoptická evangelia“.
9. Uveďte dvojí možné rozdělení listů apoštola Pavla.
10. Které jsou „katolické epištoly“, co o nich víte?